

עליו אומר פת חבל חס אינו חציני עליו חבל איסור פת של עוצד כוכזים אינו נריך להקדימו (תה"ד סי' ל"ב):

ו (כה) פת הבאה בכיסנין (כו) מברך עליו בורא מיני מזונות

❖ ישועת דניאל ❖

רבי מונא אמר פת הבא בכיסנין מברך עליו המוציא ואין הלכה כר' מונא. ויש לעיין בטעם הדבר שאין מברכין על פת הבא בכיסנין ברכת המוציא וברכת המזון, אם זה משום דלא נקרא לחם, או שזה נקרא לחם, אך אין זה לחם חשוב לברך עליו המוציא וברכת המזון. הרשב"א (ברכות לח ע"ב ד"ה כיון) כתב דחשבינן ליה כמשתנה ממינו, ורק אם קובע עליו סעודה עשאו כפת דעלמא והוה ליה לדידיה כמי שלא נשתנה ממינו. ומשמע טעם הדבר שלא מברך עליו המוציא וברכת המזון הוא משום דלא נקרא לחם. אך במשנ"ב (ס"ק כג) כתב בשם הב"י ועו"א הטעם שלעולם נקרא לחם ואין מברך עליו המוציא ובהמ"ז משום שאין דרך של בני אדם לקבוע סעודתן על זה ורק אוכלים אותו מעט²¹.

שיאכל בהיתר ולא יצטרך לפרישות כגון הכא שמחבב בו המצות שרי ליה רבנן אפילו שאין צריך להוציא מאן דהוא, והסכים עמו הגר"ז (ס"ו), אלא שכתב בזה שצריך לסלק הפת של עכו"ם מהשלחן, והביה"ל (ד"ה על בעה"ב) ס"ל דאין להתיר כלל בזה רק כשהוא צריך להוציא לאורח²⁰.

פת הבא בכיסנין

(כה) פת הבאה בכיסנין. הוא העשוי רק לקינוח סעודה בעלמא, עי' ביה"ל (סי"ז ד"ה פשטיד"א), ועי' לקמן (סעיף ז) בביאור מהות פת הבא בכיסנין.

טעם שלא תיקנו ברכת המוציא על פת הבא בכיסנין

(כו) מברך עליו בורא מיני מזונות. איתא בגמ' (ברכות מב ע"א)

(20) ועי' כף החיים ס"ק לו שיש להקפיד מאוד לא לבצוע כלל על פת של גוי. (21) ויש בזה דיוקים סותרים אם מה שאין מברכין המוציא על פת הבא בכיסנין הוא משום דלא נקרא לחם או שאין זה לחם חשוב לברך עליו המוציא וברכת המזון. ובהקדם דברי הלבוש בסעיף ו (הו"ד בשעה"צ ס"ק טו) שכתב וז"ל, אין מברכין המוציא כו' אלא על פת שתחלתו עיסה והוא הנקרא לחם בפי רוב בני אדם כו' אבל שאינו נקרא לחם אין מברכין עליו המוציא, לפיכך פת הבאה בכיסנין כו' שכל אלו נקראו פת הבאה בכיסנין ואין מברכין עליהם המוציא ולא שלש ברכות לאחריהן, אלא בורא מיני מזונות לפניו ומעין שלשה לאחרי, ואע"ג שנקראו לחם דכתיב וכל לחם כו' דלחד פירושא הוא פת כיסנין, אפי"ה אינו מברך המוציא ושלש ברכות, דלא קבעו חכמים המוציא ושלש ברכות אפילו בכזית אלא בלחם שדרך רוב בני אדם לקבוע עליו סעודתו כו' עכ"ל. הרי שפתח בטעם הדבר שאין מברך על פת הבא בכיסנין ברכת המוציא משום דלא נקרא לחם, ומסיים דלעולם נקרא לחם אלא שאין אנשים קובעים סעודה עליהם. ברשב"א שהבאתי בפנים

(יב) ולאחריו ברכה אחת מעין שלש ואם אכל ממנו

❖ ישועת דניאל ❖

בירך המוציא על פת הבא בכיסנין
 ברכה אחת מעין שלש על פת הבא בכיסנין
 (יב) אַם בירך המוציא על פת הבא בכיסנין, כתבו האבן העזר (דינים העולים אות ה) וחיי"א (כלל נח ס"ב) דיצא²².
 (יב) ולאחריו ברכה אחת מעין שלש. לאפוקי משיטות הראשונים שהובאו בב"י שאין לברך אחריהם ולא כלום או שיש לברך עליהם בורא נפשות²³, וכתב

משמע עיקר טעם הדבר שאין מברך המוציא על פת הבא בכיסנין, משום דהוא מין אחר, ולא מין הלחם. בשו"ע הרב (ס"ח) כתב טעם הדבר שלעולם נקראים לחמים אלא כיון שלא קובעים עליהם סעודה לא הוי לחמים חשובים, וז"ל, בד"א בלחם גמור שדרך בני אדם לקבוע סעודתו עליו אבל מיני לחמים שיתבארו לפנינו וכו' אין מברכים עליהם המוציא וכו' עכ"ל. והדברים מבוארים היטב בחזו"א (סי' כו ס"ק ח) שביאר שאין ברכת המוציא תלוי במה שהוא לחם, כי מצינו בסוגי לחם שאין מברכים עליהם המוציא וכגון בפת הבא בכיסנין. וע"ע בחי' רע"א (לקמן סי"ז) שביאר על פי זה למה יוצא בברכת המזון על פת הנילוש בביצים משום דזה בעצם לחם, אלא שלא תיקנו חז"ל לברך עליו ברכת המזון. והנה יש לעיין לפי זה דהעיקר תלוי במה שאין קובעים סעודה על לחם זה, ונתבארו מיניהם לקמן סעיף ז, מה הדין כשיתחדש מין חדש דלא כתוב בשו"ע שגם עליהם אין קובעים סעודה, אך לפי הכללים בשו"ע יש להם דין לחם. ויעויין בעמק ברכה (דין לחם לענין ברכה ב') שהעלה דעיקר טעם לברך מזונות על פת הבא בכיסנין הוא משום דלא קובעים סעודה עליו, אבל חז"ל קבעו על איזה סוג נאמרה תקנה זו, וז"ל, דלחם של קביעות סעודה אינו עיקר הדין דזה אינו אלא טעם על התקנה, ועיקר הדין הוא שתקנו דעל מיני לחמים של פת הבא בכיסנין ולחמניות אין מברכים אלא במ"מ ומעין ג' ועל מיני לחם שתקנו תקנו ועל מה שלא תקנו לא תקנו עכ"ל, וכיון שכן גם אם ביום מן הימים יתחדש מין אחר שאין קובעים עליו סעודה, יש לברך עליו המוציא, אם אינו נכלל במינים הרגילים של פת הבא בכיסנין. ויש מפוסקי זמננו שהוכיחו מדברי העמק ברכה גם לקולא, דהיינו אם ישתנה המציאות, ויתחדש באיזה זמן שאנשים קובעים סעודתם על סוג פת הבא בכיסנין הכתוב לקמן בסעיף ז, עדיין הדין נשאר לברך עליהם מזונות, וזה טעם לשבח לברך על חלת מזונות ברכת מזונות, ועי' לקמן ס"ק לט, ב, שהארכנו בזה. (22) במשנ"ב לא מצאתי דין זה. ויעויין בספר פתחי הלכה (מכתבים סי' ד) שכתב דרוב פת הבא בכיסנין הם ספק פת, ועליהם יצא אם בירך המוציא. וע"ע אגרות משה ח"ב סי' נד דמשמע קצת מתו"ד שאין יוצאין בברכת המוציא על פת הבא בכיסנין, וצ"ע. (23) עי' רבנו יונה ברכות כט ע"ב (ד"ה תריסר) די"מ שאין לברך לבסוף כלל מפני שלא היה אכילה קבועה וי"מ שאין לברך אלא בורא נפשות בלבד. וצ"ע מאי טעמא לא לברך כלום או עכ"פ על המחיה הרי על כל מעשה קדרה מברך ברכה אחת מעין ג'. ועי' ב"י סעיף ו שציין לרי"ף היכי דאכיל בתורת כיסנין לבסוף ולא כלום (ומש"כ בתורת כיסנין, ר"ל לקינוח שלא בדרך סעודה עי' ט"ז ס"ק י) ומשמע שהטעם שאינו מברך לאחריו הוא משום דאכיל בתורת כיסנין. ויעויין ברשב"א ברכות מב ע"א (ד"ה רב הונא) שתמה על הרי"ף אמאי לא מברך מעין ג' וכן מצאתי שתמה על הרי"ף בספר שבולי הלקט

(כז) שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו אף על פי שהוא לא שבע

❖ ישועת דניאל ❖

הב"י דנקטינן כהרא"ש הרשב"א והרמב"ם שיש לברך עליהם ברכה אחת מעין שלש.

קביעת סעודה על פת הבא בכיסנין

(כז) 6] שיעור שאחרים רגילים לקבוע

עליו. מקורו בגמ' (ברכות

מב ע"א) דאם אחרים קובעים סעודתן עליהן

חייב לברך ברכת המזון, עי' ב"י²⁴.

והנה יש במשנ"ב (ס"ק כד) ג' אופנים של

קביעת סעודה: א. כשאוכלו לבדו שצריך שיאכל שיעור שאחרים רגילים לקבוע סעודה עליו²⁵. ב. כשאוכלו עם בשר או עם דברים אחרים שמלפתים בו הפת סגי כשאוכל ממנו שיעור שאחרים רגילין לשבוע ממנו כשאוכלין אותו ג"כ עם דברים אחרים, ואין צריך בכה"ג לאכול ג' או ד' ביצים מפהב"כ²⁶. ג. אם אוכלו לבדו ושבע ממנו אף שאחרים לא היו שבעין ממנו לבדו

סדר ברכות סי' קנט בשם ר' ישעיה וכתב על הרי"ף דלא איסתבר ליה דלא גריעין מדייסא ומעשה קדירה שמברכין אחריה מעין שלש, ומיישב מה שנאמר בגמ' שם דאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכיסנין בלבד, שזה איירי דכשבא בתוך הסעודה, עי' שם. וע"ע שלטי הגבורים שם אות א מו"מ על דבר הגירסא שאין לברך לבסוף כלל. (24) עי' כתר ראש להגר"ח ואלאזי"ן בהערות אוהלי חיים אות מז שכתב בשם הגר"א זצ"ל בפת הבא בכיסנין שעושין על חמאה וקבע סעודתו עליו מ"מ אין לברך עליו ברכת המזון, משום שאין אחרים קובעים סעודה לב"ב או לאורחים. וש"מ דכל פת הבא בכיסנין צריך להיות ממין שאחרים קובעים סעודתם עליו. ושמעתי מהגרש"ז אולמן שליט"א שפשטות דברי המשנ"ב לא מורים כן, אלא כל שאוכל שיעור קביעות סעודה, אפי' אם מאותו המין ממש לא קובעים סעודה, אבל כיון שהוא ממין פת הבא בכיסנין, חייב בברכת המזון. (25) כן ביאר המשנ"ב דברי עצמו בשעה"צ ס"ק יח. בעיקר דין זה נקט השו"ע כדעת הרא"ש ודברי רבנו משה שם דאם הוא קובע ואחרים אינם קובעים בטלה דעתו אצל כל אדם וכ"כ ר' יונה, עי' ב"י. (26) מקור דין זה הוא במג"א ס"ק יג שהאריך להוכיח דגם אם מצרפים דברים אחרים לפת הבא בכיסנין שייך ענין זה של קביעת סעודה עליו [וע"ע ערוך השלחן סי"ז שתמה מאוד בדין הזה של צירוף דברים אחרים לקביעות סעודה דהרי אפי' בעירוב שאולינן לקולא לא מצרפינן דברים אחרים כ"ש בברכת המזון החמור, ולפיכך מסיק שיש לשער בפת בלבד. וע"ע בהמשך דברי ערוה"ש שהקשה על הראיות שהביא המג"א]. ולא נתבאר באופן זה של המג"א כמה פת הבא בכיסנין צריך לאכול שיהיה קביעות סעודה, וכן אם אפשר לצרף שאר דברים לג' וד' ביצים או סעודת בוקר וערב. והנה משמע מתו"ד המשנ"ב ס"ק כד שכתב "ואם אכלו עם בשר או דברים אחרים שמלפתים בו הפת סגי כשאוכל שיעור שאחרים רגילין לשבוע ממנו כשאוכלין ג"כ עם דברים אחרים", שיש לצרף את הבשר או דברים אחרים לשיעור ג' או ד' ביצים או לשיעור סעודה שאחרים קובעים בוקר וערב, וכן משמע מהחזו"א סי' כו ס"ק ח ואגרות משה ח"ד סי' מא שכתבו שודאי יש לאכול כזית מפת הבא בכיסנין ובפחות מזה אין מברך עליו ברכת המזון או ברכה אחת מעין שלש. וכמו כן יעויין בדרך החיים סי' ריט אות ד דמוכח מדבריו דאפי' אין בפת הבא בכיסנין שיעור ג' וד' ביצים אלא בצירוף דברים

❖ ישועת דניאל ❖

אבל כיון שאם היו אוכלים אותו עם דברים אחרים היו שבעין ממנו לא אמרין בטלה דעתו וצריך לברך עליו המוציא ובהמ"ז²⁷.
 שיעור קביעות סעודה
 (כז) [ג] **בעיקר** שיעור קביעת סעודה דס"ל עיקר כדעה שצריך שיעור שאחרים שכתבתי לעיל ג' אופנים, כתב המשנ"ב (ס"ק כד) ב' דעות, י"א דשיעורו הוא ג' או ד' ביצים²⁸, וי"א דשיעורו הוא מה שאחרים קובעים סעודה עליו²⁹, וזה קאי על כל הג' אופנים הנ"ל. המשנ"ב דייק מלשון השו"ע דס"ל עיקר כדעה שצריך שיעור שאחרים

המלפתים שגי בזה עבור קביעת סעודה וקמ"ל דלא מיבעיא דלא צריך שיעור סעודה בוקר וערב עבור זה, אלא אפי' שיעור ג' וד' ביצים לא צריך. ועי' כף החיים ס"ק מז בשם בית מאיר דניתן לצרף שאר דברים לשיעור ג' וד' ביצים אומנם מסיק דמנהג העולם הוא דאם אין אוכלים מפת לבד לכה"פ שיעור ג' ביצים אין מברכין ברכת המזון, דאל"כ נתת דבריך לשיעורים ומה שיאכל יותר בשו"ע יצטרך לאכול פחות פת, עי' שם היטב. מדברי שו"ע הרב ס"ח משמע דס"ל דצריך שיעור ג' וד' ביצים מלחם עצמו, ובפחות מזה יש ספק ויברך על פת אחר. בעיקר דין זה אם אפשר לצרף שאר דברים כתב בשש"כ פנ"ד הע' קלב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שזה דוקא אם הוא מלפת את הפת ממש, דהיינו שאוכל הבשר והדגים ביחד עם פת הבא בכיסנין משא"כ באוכל בזה אחר זה לכו"ע לא מצטרף לשיעור קביעות סעודה. ונראה דכן משמע לשון המשנ"ב ס"ק כד, עי' שם ודו"ק. ושו"ר בספר ותן ברכה (קונטרס התשובות להגרש"ז אויערבאך זצ"ל סי' קסח ס"ק ז) שכתב על פי דברי המג"א (ס"ק יג) דבשר ודברים אחרים מצטרפים עם הפת הבא בכיסנין לשיעור קביעות סעודה זה דוקא אם אכל ד' ביצים של פת הבא בכיסנין ושאר הליפתן מצטרפין לשיעור סעודה, אבל אם לא אכל ד' ביצים של פת הבא בכיסנין אין כאן צירוף לחייב ברכת המזון, והרב המגיה שם העיר כבר שבמשנ"ב לא משמע כן, וכוונתו בטח למשנ"ב ס"ק כד, וס"ל להמשנ"ב דבכה"ג אפי' שאכל פחות מג' וד' ביצים פת כיסנין גם מצטרפים שאר הדברים אל פה"כ. עוד שם (ס"ק טז) דצירוף של בשר ודגים מועיל דוקא אם אוכל בשר ודגים ביחד עם פת כיסנין, אבל אם אוכל פת כיסנין, ורק כשגמר לאכול אותו אוכל בשר ודגים [וזה מצוי בסעודה שמקבלים במטוס], בזה לא מצטרף הבשר ודגים לפת כיסנין ומברך על המחיה גרידא. ויתכן דהמשנ"ב מסכים לזה, וזה כנ"ל בשש"כ בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. עוד שם, מש"כ שאוכלים ביחד עם דברים המלפתים זה רק בשר ודגים וכיוצא"ב, אבל דייסא לא מצטרף שאין זה דבר שבא ביחד עם הפת, אפי' שלא מברכים עליו ברכה מיוחדת בתוך הסעודה. עוד שם (ס"ק יז), דבבורקסים המילוי שלו מצטרף לשיעור קביעות סעודה משום שהוא לפתן לבצק משא"כ בעוגת גבינה וכדומה שכוונתו על המילוי עבור עצמו משו"ה לא מצטרף, וכבר כתבתי לקמן הע' 72 דעתו של הגרש"ז אולמן שליט"א דאין לברך המוציא על בורקסים גם אם קובעים עליהם סעודה. (27) אופן ג' צריך עיון הרי אם סבירא לן דבטלה דעתו אצל כל אדם ושאר אנשים אין שבעין מזה לבדו מה זה מועיל כשאחרים שבעים בצירוף שאר דברים, וע"ע לבושי שרד ומחצית השקל, וצ"ע. ונראה ביאור ענין זה שצריך להיות אכילה חשובה ולחם חשוב, ואם זה פת שאחרים קובעים עליו סעודה בצירוף דברים המלפתים, הרי זה לחם חשוב, ואם הוא שבע מזה יש כאן אכילה חשובה בפת חשובה ומברך המוציא וברכת המזון. (28) עי' שו"ע הרב סעי' ח דשיעור האמור בעירוב שהוא בערך ג' ביצים היא פחותה שבסעודת עניים הבריאים ושם סעודה עליה אבל אינה סעודת רוב בני אדם הבריאים. (29) משנ"ב בשם כמה אחרונים והגר"א. ועי' ערוך השולחן

* ישועת דניאל *

לשיעור של ד' ביצים והחזיק לגמרי בשיטת הגר"א ז"ל, אמנם מסיק דכדאי מאוד לחוש לשיטה זו דד' ביצים, עי' שם טעמו, אך בדיעבד שאכל שיעור זה אינו מברך ברכת המזון משום ספק ספיקא, עי' שם היטב³². ומצאתי בקונטרס התשובות להגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספר ותן ברכה (סי' קסח ס"ק ה) דמותר לכתחילה לאכול פחות מד' ביצים [פי' דאינו חושש לשיעור ג' ביצים] ובאכילה של ד' ביצים קשה להכריע בין הפוסקים ויש לצדד ולומר דשיעור סעודה של ערב ובוקר בימינו הוא גם כשיעור ד' ביצים ולמעשה אם אכל ד' ביצים ואינו שבע יברך על המחיה ואם שבע יברך ברכת המזון³³.

קובעים סעודה בוקר וערב ומ"מ מסיק דטוב לחוש לדעת המחמירים לא לאכול יותר מד' ביצים³⁰, עי' שם. החי"א (כלל נד ס"ג וס"ד) כתב שלכתחילה יזהר לאכול פחות מד' ביצים אבל מעיקר הדין מברך המוציא רק בשיעור קביעת סעודה בוקר וערב, שכן שמע מפה קדוש הגר"א זצ"ל שאינו ישר בעיניו מה שכתבו האחרונים שיעור ג' ביצים³¹. כעין זה בערוך השלחן (סט"ז) דנקט לדינא בתורת ודאי שחייב ברכת המזון הוא רק בסעודת בוקר וערב ולא בג' או ד' ביצים, ובקיצור שו"ע (סי' מח ס"ג) הביא רק שיעור דסעודת בוקר וערב ולא הזכיר כלל שיעור ג' או ד' ביצים, ובשבט הלוי (ח"ז סי' כה) הובא בשם מרן החת"ס זצ"ל דלא חש

סט"ז דשיעור קביעת סעודה הוא חצי שיעור חלה שהוא ליטרא וחצי, עי' שם ראיה לזה. שו"ר בשו"ת אגרות משה ח"ג סי' לב שהשיג על הערוך השלחן דא"א לומר כן דשום אדם אינו אוכל ליטרא וחצי לחם לסעודה, אלא להגר"א ודעימיה הוא השיעור כאכילת אדם בינוני בכל מדינה ומדינה שיש מדינות שאוכלין מעט ויש שאוכלין הרבה, והחמיר כשיעור ד' ביצים כדאיתא במ"ב, ולא החמיר בשיעור ג' ביצים דיותר נוטה כדעת הגר"א ודעימיה לכן אף שמן הראוי להחמיר לכתחילה גם כהסוברין דהוא כשיעור סעודה דעירוב, סגי להחמיר רק כהסוברים ד' ביצים, עי' שם. וע"ע בירור הלכה ד על ד' חלקי שו"ע בבירור שיטות הפוסקים בזה. (30) ולא החמיר בשיעור ג' ביצים, כיון דדין זה בפלוגתא תליא, והרבה פוסקים ס"ל שחייב בהמ"ז הוא רק בשעור סעודת בוקר וערב, ע"כ דיינו להחמיר בזה בשיעור ד' ביצים. (31) ומצאתי בסידור אשי ישראל בכתר ראש סעי' עה שכתב בשם הגר"א זצ"ל דשיעור קביעות סעודה הוא יותר מד' ביצים וזה פחות ממה שרגילים לאכול בסעודה. (32) לענין שיעור ג' וד' ביצים בזמננו, עי' ספר שיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות כח) שכוס רגילה של תה מחזיק קצת יותר מד' ביצים שלנו אלא דכיון דבמיני מזונות על פי רוב יש כמה נקבים הממעטים את השיעור אפשר לאכול כמות מיני מזונות הנכנס בכוס כזה ולברך מעין ג'. ולענין שיהא יכול לברך בודאי ברכת המזון כתב על פי דברי המשנ"ב דא"א אלא אם כן אכל ממש כקביעת סעודה של בוקר וערב, ולא פירט כמה הוא סעודת בוקר וערב. (33) וכ"כ בספר ותן ברכה בפכ"ז הע' 27 בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאם אכל יותר מד' ביצים ונהיה שבע מברך ברכת המזון, ומשאר הפוסקים שהבאתי בפנים לכאור' לא משמע כן, אלא צריך סעודת בוקר וערב. ונהירנא כד הוינא טליא שאלתי להגר"ש ברייש שליט"א בעמ"ח ספר שאילת שאול, בשיעור פת הבא בכיסנין שיש לברך המוציא וברכת המזון, והשיב שהמנהג

* ישועת דניאל *

זקן או נער שאכילתן מועט בטבע חייבין בהמוציא ובהמ"ז אם אכלו שיעור שדרכן תמיד לקבוע ע"ז כיון דכל בני מינם מסתפקין בשיעור אכילה כזו, וכן משמע באגרות משה (או"ח ה"ג סי' לב), ע"י שם. ונראה פשוט דזה בתנאי שאכלו לכה"פ כזית, דאין כלל חיוב ברכת המזון בפחות מכזית³⁴.

סעודה שאוכלים בקידושא רבא ובחנותנות

(כח) טו ע"י ערוך השולחן (סי"ח) אזהרה גדולה לא לאכול בשמחות ובקידושים שיעור קביעת סעודה בצירוף דגים ושאר דברים³⁵. והלום ראיתי בשש"כ (פנ"ד הע' סה) לימוד זכות בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאם הדברים מוכיחים שאינו מתכוון לקביעת סעודה לא חשיב קביעת סעודה, והרי בענין זה בדעתו לאכול סעודה קבועה בביתו, ע"י שם³⁶. וע"ע

צירוף מאכלים אחרים לשיעור קביעת סעודה עם פת הבא בכיסנין

(כח) ג ע"י חזו"א (סי' כו ס"ק ה) שמסתפק בהא דקובע סעודה בפת הבא בכיסנין שמברך עליו המוציא וברכת המזון, אם השיעור הוא דוקא על ידי הפת כיסנין או שמצטרף גם המילוי של פת כיסנין, והשאיר בצ"ע, ולא ביאר טעם ספקו בזה. וזה פשוט בחזו"א שם דאם לא אכל כזית מפת הבא בכיסנין דודאי אינו מברך ברכת המזון ואולי אף ברכה אחת מעין שלש אינו מברך, והספק הוא כשאכל כזית ובצירוף המילוי אכל כדי שיעור קביעת סעודה, וע"ע לעיל (ס"ק כח,א) בענין צירוף לדברים המלפתים.

קביעות סעודה לזקן ונער

(כח) ז ע"י ביאור הלכה (ד"ה אע"פ) אם הוא

הוא שכלל לא מברכים המוציא וברכת המזון על פת הבא בכיסנין. ושו"ר בספר מסגרת השלחן סי' מח ס"ק ה שאין נוהגים כלל במדינתנו לברך המוציא וברכת המזון על פת הבא בכיסנין וזה כדברי הרב הנ"ל. (34) וע"י לקמן סי' רי ס"ק א, י. (35) ואעתיק את דבריו הנוגעים לעניינינו וז"ל, ודע שכמה גדולים צעקו ככרוכיא על מה שנתפשט בדורינו בכל המדינה שבעת איזה שמחה עורכים שלחן עם כמה מיני דגים וכמה מיני בשר ואוכלים עם פת הבאה בכיסנין ואוכלים בלא נט"י ובלא המוציא וברהמ"ז אלא בברכת מזונות ולבסוף על המחיה ואוכלים הרבה מאד מהגלוסקאות ומחלה האפוי על שמן שקורין בוימי"ל חלה ואין שום ספק בזה דצריכין ליטול ידיהם והמוציא וברהמ"ז ואפילו אם יזהרו שלא לאכול הרבה מהפת מ"מ הא לדעת הגדולים שבסעיף הקודם אם שבעו מהלפתן חייבים ליטול ידיהם וכו' אף כשאוכלים מעט פת ובוודאי כד' ביצים אוכלים ורק מעט מהיראים נזהרים בישבם על שלחן כזה לבלי לאכול הרבה או שנוטלים ידיהם ומברכים המוציא על פת סתם אבל רוב המון ישראל אין שומרים עצמם מזה על כן בוודאי חלילה לעשות כן אך אין בידנו למחות כידוע. וכדי ללמד קצת זכות נלע"ד קולא מלשון הרי"ף כו' וזה ידוע שבאכילת סעודה גמורה פושטין הבגדים העליונים ויושבים סביב השלחן אבל באכילות אלו חוטפין ואוכלין כמה שהן בלי הכנה ויש אוכלין מעומד ומהלך כידוע וסוברים דזה לא מקרי קביעת סעודה כו' וכל ירא אלקים ירחק א"ע מזה והוא רחום יכפר עון עכ"ל. (36) וזה כעין לימוד הזכות הנ"ל של הערוך השלחן, אך יש לחלק, דסברת הערוך השלחן היא שעכשיו

* ישועת דניאל *

סעודה שאוכלים במטוס
 (כח) ז' יש לעיין בסעודה שאוכלים
 במטוס⁴⁰, והחברות
 מגישים לחמנית 'מזונות' ובנוסף נותנים
 שאר דברי מאכל, קצת איטריות ובשר
 וכיוצ"ב, והמנהג הוא לברך על הלחמניות
 מזונות, ודרך של אנשים לאכול זה בתורת
 סעודה. ונראה, שאם ביחד עם כל האוכל
 המלפת יש שיעור קביעות סעודה יברך
 המוציא וברכת המזון, ואם לאו, יברך
 מזונות. והנה לדעת המשנ"ב, דאין לברך
 המוציא עד שאוכל כשיעור סעודת בוקר
 וערב, וכשיטת הגר"א, לכאן אין במה
 שמגישים במטוס שיעור זה, דנותנים הרבה
 פחות מזה, וצ"ע דעכ"פ לכתחילה היה ראוי
 להחמיר ולברך המוציא על לחם אחר,
 דמ"מ יש במה שמגישים במטוס שיעור ג'
 או ד' ביצים. ושמעתי מהגרש"ז אולמן
 שליט"א דיש לסמוך על השיטות דס"ל
 דהשיעור הוא כדי סעודת בוקר וערב,
 ובתנאי שהלחמניות מתוקות הם⁴¹.

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' לב) שמזהיר
 לא לאכול בחתונות פת כיסנין עם דברים
 המלפתין משום קביעת סעודה, אותה כמות
 שרגיל לאכול כשאוכל סעודת פת, עי'
 שם³⁷.

אכילה בשיעור קביעת סעודה כדי אכילת פרס
 (כח) ז' אם יש לאכול שיעור סעודה זו בכדי
 אכילת פרס, עי' שו"ת דובב
 מירשים (ח"א סי' מח) דמסיק שאפילו אכל כדי
 שביעה ביותר מכדי אכילת פרס נתחייב
 בברכת המזון, עי' שם תשובה ארוכה
 בזה³⁸. מאידך מצאתי בספר ארחות חיים
 כתר ראש (סי' פא בסידור אשי ישראל) שכתב דאם
 לכתחילה רצה לאכול בשיעור קביעת
 סעודה מצטרף נמי בהפסיק יותר מכדי
 אכילת פרס אבל בנמלך דהיינו שרצה
 לאכול פחות מכדי שיעור קביעת סעודה
 ונמלך לאכול יותר בזה לא מצטרף באוכל
 יותר מכדא"פ. והדברים פלואים ולא הביא
 ראייה לדבריו³⁹.

בשעת אכילה הדברים מוכיחים שאינו מכוון לקבוע סעודה, משא"כ באופן של הגרש"ז אויערבאך
 זצ"ל, אין הוכחה על אכילתו עכשיו, אלא שהענין מוכח ממה שהולך לאכול בביתו סעודה קבועה.
 שוב מצאתי בקונטרס התשובות בספר ותן ברכה (סי' קסח ס"ק ה) ששמע מהגרש"ז אויערבאך
 זצ"ל שמה שהובא בפנים בשמו בספר שש"כ אין זה אלא לימוד זכות, ועל פי דין באמת צריך
 לברך ברכת המזון, עי' שם. (37) בעיקר דין פת הבא בכיסנין בשבת, עי' שע"ת ס"ק ד דעות
 אם שבת קובעת לענין פת הבא בכיסנין, ומסיק דאינה קובעת לענין זה, עי' שם טעמו, וע"ע שלטי
 גבורים סי' קסח ס"ק ח, שלמי תודה שבועות סי' ו ס"ק יז. (38) עי' שם בתחילת התשובה
 שהביא דברי הפמ"ג במ"ז ס"ק ו דס"ל דבקובע סעודה על פת הבא בכיסנין חייב בברכת המזון
 מדרבנן, וכן בשעה"צ סי' רט ס"ק יד ציין לפמ"ג זה, אבל הביא בשמו שהפמ"ג מסתפק בזה,
 והשעה"צ פסק באכל שיעור קביעות סעודה כדי שביעה פת הבא בכיסנין חייב בברכת המזון
 מה"ת, עי' שם, ועי' מש"כ לקמן ס"ק כט.ב. (39) ויש שם טעות סופר, דנוסח השאלה היא אם
 בירך על כוסמין פחות משיעור קביעות, ומאי שייטא דכוסמין להכא, ובע"כ שצ"ל כיסנין במקום
 כוסמין. (40) הם דברי מאכל ארוזים בקופסה הנקראים Kosherfood, שחברות התעופה מגישים
 במטוס. (41) כל זה כתבתי לפי המנהג המרווח שמברכין ברכת מזונות על חלת מזונות, ועי'

ממנו (טכ) מברך עליו המוציא וברכת המזון (2) ואם מתחלה היה בדעתו לאכול ממנו מעט וברך בורא מיני מזונות ואח"כ אכל שיעור שאחרים קובעים עליו יברך עליו בהמ"ז אע"פ שלא ברך המוציא תחלה ואם

❖ ישועת דניאל ❖

הבא בכיסנין הוא מן התורה, ולכן אינו חוזר ומברך מספק⁴³.

קביעת סעודה על מעשה קדירה

(טכ) ג כתב הברכי יוסף (ס"ק ג) בשם שיבולי הלקט דעל כל מעשה קדירה וכגון דייסה אין שייך קביעת סעודה⁴⁴. ונראה דכל זה שייך גם באטריות וכיוצ"ב. ולענין קוגל אטריות, עי' לקמן (סעיף יד).

באמצע אכילה מועטת מחליט לאכול יותר (2) ואם מתחלה כו'. והכלל העולה מתור"ד המשנ"ב (ס"ק כו) שאם סיים סעודתו מברך ברכת המזון, ואם לא סיים סעודתו ומעתה הולך לאכול פחות משיעור קביעות סעודה אינו מברך ברכה ראשונה כלל, ואם מעכשיו הולך לאכול שיעור קביעות סעודה יש לו ליטול נט"י ולברך המוציא על כל מה שהולך לאכול מעתה עד סוף הסעודה.

קובע סעודה ומונח לפניו פת ופת הבא בכיסנין (כח) ט הקובע סעודה ומונח לפניו פת ופת הבא בכיסנין, ויש לו אפשרות לברך על פת כיסנין או על פת רגיל, כתב הפמ"ג (מ"ז ס"ק ז) שמ"מ יברך המוציא על הפת ולא על פת כיסנין. ומשמע שזה מצד דיני קדימה בברכות⁴².

קבע על פת הבא בכיסנין, נט"י בו

(טכ) ט מברך עליו המוציא וברכת המזון. כתב המשנ"ב (ס"ק כה) שפת הבאה בכיסנין צריך נט"י כפת, אם קובעים סעודה עליו.

ספק בירך ברכת המזון על פת כיסנין בקביעת סעודה

(טכ) ט אכל פת הבא בכיסנין בשיעור כדי שביעה ונסתפק אם בירך ברכת המזון, יעויין בשעה"צ (סי' רט ס"ק יד) שלא הכריע אם חיוב ברכת המזון בקבע על פת

לקמן ס"ק לט, ב והע' 57 שהארכנו בעיקר דין ברכה על חלת-מזונות. (42) ועי' פמ"ג שם שציינ לא"ר ס"ק ז ושיירי כנסת הגדולה בהגהות ב"י אות ד. וז"ל הא"ר, כתב שיירי כנסת הגדולה ואם יש בלבן מעט שמן נוהגין להסיר מעל השלחן ולברך על פת גמור אחר אף שאינה יפה כמוהו ע"כ, ומשמע אפילו הן שויין בגדולות. עכ"ל. ומשמע שזה מדיני קדימה, חשיבות של פת כלפי פת הבא בכיסנין, וכן משמע בסדר המעלות של המשנ"ב בסוף סימן ריא, עי' שם. (43) ועי' לעיל ס"ק כח, והע' 38 מש"כ בשם הדובב מישרים ובשם הפמ"ג. (44) וכן מבואר בשיטה מקובצת ברכות מב ע"א ד"ה כל שאחרים, ודו"ק.

אכל שיעור שאחרים אין קובעים עליו אע"פ שהוא קובע עליו אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש דבטלה דעתו אצל כל אדם:

ז פת הבאה בכיסנין (א2) יש מפרשים פת שעשוי כמין כיסים שממלאים אותם (ב2) דבש או סוקר ואגוזים ושקדים ותבלין והם הנקראים רישקולא"ש ריאלחש"ו (ג2) וי"א שהיא עיסה שעירב בה דבש או שמן

❖ ישועת דניאל ❖

סוגי המילוי בפת כיסנין

(ב2) דבש או סוקר וכו' ותבלין. ש"מ שדין זה נאמר במילוי דבש סוקר ואגוזים ושקדים, ותבלינים שאינם מתוקים. ואם ממולא בכשר ודגים, עי' לקמן (סעיף יג משנ"ב ס"ק פ) ב' דעות בזה, ושם יבואר בעזה"י.

עיסה שעירב בה דבש או מיני תבלין

(ג2) וי"א שהיא עיסה שעירב בה דבש כו' או מיני תבלין כו'. עי' ב"י שזו שיטת הרמב"ם (פ"ג ה"ט) כל שעירב בתוך העיסה דברים הנ"ל ברכתו מזונות. ומזה שכתב דין זה גם בתבלינים, ש"מ שדין זה נאמר גם בתבלינים שאינם מתוקים. דין זה מצוי בקרקרים, ויש לברך עליהם מזונות, [ובלאו הכי יש לברך עליהם מזונות, כיון שהם כאותם כעכים יבשים הנזכרים בהמשך דברי השו"ע]. טעם הדבר דנקרא פת כיסנין לשיטה זו יש לומר כדעת רש"י (ברכות מא ע"ב ד"ה פת) שכתב דלאחר אכילה וברכת המזון היו רגילים להביא כיסנין, והן קליות וכו'

פת הבא בכיסנין – כיסים שממלאים בתוכם

(א2) [פ] יש מפרשים וכו'. זה דעת ר"ח ועו"ר וכך סתם הטור⁴⁵. ופת הבא בכיסנין על שם כיס שממלאים אותו עם מילוי (ט"ז ס"ק ה)⁴⁶. וכתב המשנ"ב (ס"ק כז) דלשיטה זו איירי אפילו באופן שנילושה תחילה במים כשאר פת. עוד כתב המשנ"ב (ס"ק לג) דלשיטת הרמ"א דס"ל שטעם התבלין והדבש צריך להיות מורגש מאוד, יש לראות שגם בדין זה שלפנינו יהיה טעם המילוי ניכר מאוד.

ברכה על המילוי כשאוכלם בלי פת כיסנין

(א2) [ג] ע"ע משנ"ב (ס"ק כז) אם בפת הבא בכיסנין שממולא בפירות הוא אוכל את הפירות לבדם בלי העוגה יש לברך עליהם את ברכתם הראויה להם ואינו מברך מזונות. ומזה נראה להוכיח שדין של כל שיש בו ה' מיני דגן הוא רק במקום שאוכל גם מדגן עצמו משא"כ כשמסלק הדגן אין על הנשאר דין כל שיש בו ה' מיני דגן ואינו מספיק במה שיש טעם דגן בתערובת.

(45) ועי' ספר עינים למשפט (ברכות מב ע"א ד"ה פת הבא) שהביא הרבה שיטות ראשונים בזה.

(46) עי' שם שכתב כן בשם רש"י ולפנינו לא מצאתיו, וכעין זה העירו בשו"ע מהד' פרידמן.

או חלב או מיני תבלין ואפאה (T2) והוא שיהיה טעם תערובת

❖ ישועת דניאל ❖

בהגהות דע"ת שכל זה במיעוט מי פירות כנגד המים, אך ברוב מי פירות ומיעוט מים, אין צריך שיהיה מורגש טעם הפירות בעיסה, ומ"מ צריך שיהיו המי פירות משונין במראיתן, עי' שם. ולפי דבריו צריך לומר, שגם מה שכתב הרמ"א שצריך הרבה תבלין, היינו בענין שיש רוב מים, בזה צריך שטעם מי פירות יהיה העיקר כנגד העיסה, וכמבואר במשנ"ב (ס"ק ל), אבל בענין שיש רוב מי פירות, בזה לא חלק הרמ"א על המחבר, וס"ל דמברך מזונות על זה גם כשלא יורגש טעם מי פירות בעיסה⁴⁷. ולפי"ז יש מקום להקל בפת כיסנין של זמננו, הנקראים חלת מזונות וכיוצ"ב, לברך עליהם מזונות. אמנם יש להעיר שכל זה הוא בגדר לימוד זכות או קולא בשעת הצורך, כי מדברי המשנ"ב (ס"ק ל) משמע שברוב מי פירות צריך שיהיה טעמם ניכר

ומביאין עמהן פת שנלושה עם תבלין וכו'. דהיינו פת שרגיל לבא עם הכיסנין.

טעם תערובת ניכר – דעת הב"י

(T2) 6 והוא שיהיה טעם תערובת וכו'. וכתב הב"י שמברכין מזונות כשטעם התערובת ניכר בעיסה. אבל הרמ"א ס"ל בדעת הרמב"ם דלא סגי בטעם תערובת ניכר בעיסה אלא שצריך תבלין הרבה, וכן ציין לרש"י (ברכות מא ע"ב ד"ה פת) שצריך תבלין הרבה ועי' מג"א (ס"ק טז) שכן העיקר, וכן פסק המשנ"ב (ס"ק לד). בכף החיים כתב דיש לנהוג כשו"ע. ועי' בסמוך (ס"ק לד, ב) ביאור דברי המשנ"ב בדעת הרמ"א.

טעם תערובת ברוב מי פירות ומיעוט מים

(T2) 7 ובענין מש"כ המחבר שצריך שיהיה טעם המי פירות ניכר, כתב

47 נראה מתו"ד הדעת תורה דכתב דין זה מסברא והוכיח כשיטתו. אלא שלא ברור אם כתב כן גם לשיטת הרמ"א. ויעויין בקובץ מבית לוי חוב' יז עמ' קלד, שהגרמ"ש קליין שליט"א הוכיח שדברי הדע"ת נאמרו רק לדעת המחבר ולא לדעת הרמ"א, דאל"כ יאמר הרמ"א עצה פשוטה לברך מזונות על פת כיסנין שיוסיף רוב מי פירות, או כל מי פירות, ש"מ דזה לא מועיל לרמ"א כל שאין שם טעם חזק מאוד של מי הפירות, עי' שם באורך. אבל עיקר דבריו צריכים בירור, כי אם נקטינן כהרמ"א, למה צריך המהרש"ם לטרוח לבאר חידוש בדברי המחבר, ומסתבר שכתב כן גם לדעת הרמ"א, וכן משמע בתשובתו של המנחת יצחק ח"ט סי' יז, ועי' שם היטב שמתבאר מנוסח השאלה של השואל שהסכים לחידושו של הדע"ת, וכן נראה מגוף התשובה שגם המנחת יצחק הסכים לזה, ואנחנו פירשנו את דברי המהרש"ם גם אליבא דהרמ"א, וקושייתו של הגרמ"ש קליין שליט"א במקומה עומדת. אחר זמן ראיתי באיזה קונטרס שהעיר על דיוק שלנו בדע"ת, שהמהרש"ם לא הדפיס את הערותיו על השו"ע וכתבם דרך לימודו, ולכן יתכן שהוא כתב הערה זו בדעת המחבר. וע"ע בשו"ת שלחן הלוי בירורי הלכה סי' ב ובקובץ רבעון קרית ספר שנה יג 49-50 שהאריכו בזה.